

Коломієць Карина Вікторівна, аспірант
кафедри цивільного права і процесу
Національної академії внутрішніх справ

ОСНОВНІ ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ФАКТОРИНГУ ЯК ВИДУ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН

У науковій літературі та юридичній практиці є чимало підходів до визначення поняття факторингу. Зазначене зумовлено відмінністю умов розвитку цієї послуги в різних країнах.

Факторинг – це вид фінансових послуг, коли компанія-фактор набуває в клієнтів право на стягнення боргів і частково оплачує вимоги до їхніх боржників до настання терміну їх виплати боржниками; частину боргу, що залишилася, компанія-фактор повертає клієнтам після повного погашення боргу боржниками, відраховуючи плату за надання цієї послуги [1, с. 101].

У вузькому значенні факторинг є формою швидкого фінансування поточної діяльності підприємства, яка полягає у фінансуванні фактором (факторинговою фірмою, банком) купівельного кредиту, що надає підприємство своїм контрагентам. Це фінансування передбачає викуп заборгованості, яку має факторант щодо своїх контрагентів, які виникли внаслідок його господарської діяльності, перед закінченням її терміну. Набуття факторантом заборгованості настає внаслідок її cesії. Договір cesії дебіторської заборгованості врегульований Цивільним кодексом України. Унаслідок cesії на фактора переходять як головна дебіторська заборгованість, так і пов'язані з нею права й обов'язки.

У широкому значенні факторинг може полягати в наданні таких послуг: стягнення заборгованості підприємця; тимчасова перевірка стану платоспроможності боржників; ведення комерційних і фінансових книг підприємця; збирання статистичних даних, інформації та відомостей, що мають значення для господарської діяльності підприємця; розвиток рекламної діяльності для підприємця; склад товарів для підприємця; розмитнення експортних або доставленої з-за кордону товарів; організація філій (внутрішньодержавних і закордонних) для підприємства-партнера; опрацювання проектів розвитку для підприємства та пошук нових ринків збуту;

надання підприємству авансів і кредитів для потреб розвитку підприємницької діяльності партнера.

У цьому контексті факторинг охоплює також елементи сучасного консалтингу щодо поставок, продукції та збуту, інвестицій, реклами, маркетингу й надання юридичних і економічних порад. Інколи навіть факторинговий банк виконує роль посередника чи медіатора в разі можливих спорів між підприємством та його боржниками.

Таким чином, факторинг є певною альтернативою для кредитування під час фінансування розрахункових циклів, причому сплата заборгованості банком або факторинговою фірмою безпосередньо після пред'явлення фактури є одним із головних атрибутів факторингу.

У нашій країні факторингові операції почали застосовувати в 90-ті роки минулого століття. Ці відносини ґрунтувалися на засадах запозиченого досвіду фінансової діяльності деяких зарубіжних країн. Загалом сфера застосування факторингу є досить широкою у зв'язку з його економічною вигідністю: одні суб'єкти підприємництва (клієнти) мають можливість залучати додаткові фінансові ресурси та знижувати ризики невиконання контрагентами грошових зобов'язань, а інші (фактори) – розширюють сферу надаваних фінансових послуг, а отже, джерела отримання прибутку, або ж забезпечують виконання зобов'язань своїх боржників.

В Україні факторинг знаходиться на стадії формування та розвитку. Уперше на офіційному рівні договір факторингу закріплено в Цивільному кодексі України (2004). Науковці виокремлюють три етапи становлення інституту факторингу в Україні.

Початковий етап (середина 90-х років минулого століття – початок 2000-х років) передбачав: аналіз світового досвіду розвитку факторингу; використання факторингових послуг нечисленними кредитними установами; брак законодавчої бази, що унеможлилював активний розвиток цього інструменту фінансового ринку.

Під час другого етапу (2000–2010) відбулося зростання попиту на факторингові послуги; Національний банк України розробив Правила ведення факторингової діяльності; залучено

суб'єктів підприємницької діяльності до участі у факторингових відносинах; закріплено в Цивільному кодексі України засади спеціального правового статусу факторингових послуг.

На третьому етапі, який триває й досі, розширено коло зобов'язань підприємств, унаслідок чого відбулося активне залучення факторингових компаній, збільшилася кількість банків, які пропонують послуги факторингу [2, с. 133–134].

У главі 73 чинного Цивільного кодексу України визначено поняття договору факторингу (ст. 1077) та підстави його здійснення [3]. Проте наша держава лише стала на шлях формування повноцінного регулювання та надання факторингових послуг на європейському рівні. Актуальною залишається проблема надання та законодавчого врегулювання факторингових послуг для фізичних осіб.

Проаналізувавши розвиток інституту факторингу, слід констатувати, що третій етап становлення є найвагомим для подальшого розвитку цього інституту й удосконалення його відповідно до європейських і міжнародних стандартів. Однак недостатня правова врегульованість договору факторингу в цивільному законодавстві України гальмує його подальший розвиток. Тому необхідно розробити юридичні аспекти надання факторингових послуг, а також напрями вдосконалення чинної законодавчої бази, що стосується інституту факторингу.

Список використаних джерел

1. Савран О. Факторинг як засіб фінансування капіталу / О. Савран // Юридичний журнал. – 2007. – № 5. – С. 101–102.
2. Орлова О. В. Систематизація наукових досліджень з проблематики факторингових операцій / О. В. Орлова // Вісник Житомирського державного технологічного університету. – 2012. – № 1. – С. 131–135.
3. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січ. 2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.